

TRADYCJE HUTNICZE KULTYWOWANE w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie

Akademia Górniczo-Hutnicza – ogólnie o uczelni

Symbole tradycji – uczelnia używa od 2007 roku znaku graficznego w postaci (jak wyżej), a także uroczyście obchodzi dwa ogólno-uczelniane święta, nawiązujące do swych tradycji:

a) Święto (Dzień) Górnika – Barbórka, związane z dniem patronki górników św. Barbarą, przypadające 4 grudnia, a obchodzone jest od początku istnienia uczelni;

b) Święto (Dzień) Hutnika – Florianka, mające związki z dniem patrona hutników św. Florianem, przypadające 4 maja, po raz pierwszy zorganizowano je w uczelni w 1956 roku, a w wersji obecnie obowiązującej jest ono organizowane od 1962 roku;

c) Wydziałowe Święto (Dzień) Odlewnika, obchodzone jest od 1970 roku, będąc utożsamiane ze świętem branżowym w przemyśle metalowym, związanym z dniem patrona hutników św. Florianem, przypadającym w przemyśle w drugą środę grudnia danego roku, ale w AGH praktycznie obchodzone jest w ostatnim tygodniu listopada.

Uczelnia – ustanowionym swoim godłem i insygniami rektorskimi oraz godłami Wydz. Górniczego i Wydz. Hutniczego, nawiązywała do starych tradycji zawodów, w których początkowo kształciła inżynierów.

Rys.1. Godło Akademii Górniczo-Hutniczej (a), godło Wydz. Hutniczego AG (b) oraz insygnia rektorskie JM Rektora AGH (c). Foto: J. Leśniak.

Statut Akademii Górniczej z roku akad. 1925/26 nie zawierał postanowień w sprawie godła i barw uczelni. Dopiero Akademia Górniczo-Hutnicza, kontynuatorka i krzewicielka tradycji Akademii Górniczej, statutem z 1986 roku postanowiła, że: „godło Akademii Górniczo-Hutniczej (rys.1a) stanowi stylizowany orzeł z koroną i tarczą, na której umieszczone są skrzyżowane perlik i żelazko (godło górnicze) oraz monogram AGH”. Nowy statut z 1991 roku przywrócił kształt orła z 1925 roku z literami AGH w tarczy, zgodnie z projektem wybitnego artysty plastyka Bogdana Tretera (1886-1945) z 13 lipca 1925 roku.

Barwami Akademii Górniczo-Hutniczej są zieleń, czerń i czerwień. Symbolika barw nawiązuje do tradycyjnej kolorystyki, związanej z górnictwem (zieleń i czerń) i hutnictwem (czerwień i czerń). Zieleń odzwierciedla naturę, pola i lasy na powierzchni ziemi, w tym nadzieję i odwagę. Czerń symbolizuje niebezpieczeństwo, ale i rozwagę, mądrość i stałość – cechy niezbędne w zawodzie górniczym i hutniczym, oraz nawiązuje do głębi kopalń. Czerwień to barwa krwi, ognia, zagrożenia, ale także ambicji, energii i władzy. Symbolizuje siły vitalne, życie, piękno i miłość, a może kojarzyć się z działaniem, przywództwem, pasją czy karierą zawodową inżyniera. To barwa roztopionego żelaza (lawy) w głębi ziemi i ognia podczas wytapiania stopów metali w piecach redukcyjnych w hutnictwie.

Godło Wydz. Hutniczego AG (rys.1b) – według projektu Bogdana Tretera, znajdujące się na łańcuchu dziekana Wydziału Hutniczego z 1927 roku i na sztandarze Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej z 1938 roku, stanowi połączenie godła górniczego z ogniem kuziennym („bo co górnik wydobędzie, hutnik zaraz spali”).

Uroczyste ubiory akademickie – W czasie uroczystych posiedzeń Senatu lub inauguracji roku akademickiego Rektor, Prorektor i Dziekani (od roku akad. 1922/23), członkowie Senatu i rad wydziałów (nieco później), będący nauczycielami akademickimi, noszą togi – uroczysty ubiór akademicki, i właściwe insygnia (od roku akad. 1927/28).

Uroczysty ubiór akademicki składa się z togi i biretu. Togi barwy czarnej mają mucety:

- ▲ zielone (dla kierunków nauk o ziemi i o środowisku, tj. wydziałów, związanych z górnictwem węgla i innych kopalin),
- ▲ czerwone (dla kierunków nauk inżynierskich i technicznych, w tym wydziałów, związanych z inżynierią metali (hutnictwem i naukami o materiałach) lub
- ▲ czarne (dla kierunków nauk inżynierskich i technicznych, w tym wydziałów, związanych z kierunkami elektromechanicznymi, politechnicznymi i nauk społecznych).

Prof. zw. dr hab. inż. Jan Janowski
JM Rektor (1987-1993) – pion hutniczy

Prof. zw. dr hab. inż. Antoni Tajduś
JM Rektor (2005-2012) – pion górniczy

Rys.2. Wybrani Rektorzy Akademii Górniczo-Hutniczej, reprezentujący jej podstawowe kierunki naukowe.
Foto: Z. Sulima

Togi rektora i prorektorów ozdobione są pelerynkami gronostajowymi, zaś dziekanów nie mają pelerynek. Dla senatorów birety czworokątne są barwy czarnej, rektora i prorektorów – barwy czerwonej lub zielonej, w zależności od tego jaką specjalność naukową reprezentują. Obecnie rektor, prorektorzy i dziekani noszą także przynależne im insygnia.

Studenci AGH mają prawo do noszenia tradycyjnej czapki studenckiej. Miejsca odbywania uroczystych posiedzeń Senatu AGH są dekorowane flagami i znakami zakładów przemysłowych, współpracujących z Wydziałami, działającymi w naszej Uczelni.

Insignia JM Rektora

Insigniami władzy JM Rektora, używanymi podczas uroczystości akademickich w AGH, tj. oznakami godności, władzy, wierności ideałom i dostojeństwa, są (rys.1c), przy czym po wojnie: łańcuchy (wszystkie – także dla prorektora, wręczono rektorowi prof. W. Goetlowi przed 1947 r.), natomiast berło, bartę górniczą i pierścień (wszystkie te insygnia wręczano kolejno rektorowi prof. A. Kleczkowskiemu podczas jego kadencji 1981-87):

- ♣ **łańcuchy** – będące symbolem godności i władzy, wykonane zostały jednocześnie trzy łańcuchy (dla rektora AG oraz dziekanów Wydz.: Górniczego i Hutniczego) według projektów Bogdana Tretera, ufundowane w 1926 roku z inicjatywy i przy sponsoringu Rady Zjazdu i Konwencji Węglowej Przemysłowców Zagłębia Dąbrowskiego, a wręczono je 7.XII.1927 roku rektorowi prof. E. Chromińskiemu. Elementami składowymi każdego łańcucha są: ogniwa ozdobne – sztywne, wysadzane różnymi kamieniami, ogniwa łączące – ruchome, zawieszka i medalion. Trzy łańcuchy – zrabowane przez Niemców podczas okupacji, zostały zrekonstruowane – wykonano także łańcuch prorektora, przed 1947 roku (ale bez koron na głowach orłów) i są używane do czasów obecnych, a ich fundatorami prawdopodobnie był krajowy przemysł górniczo-hutniczy, przy czym elementami wyróżniającymi je są medaliony – obustronnie różne, na których umieszczono centrycznie właściwe napisy na obwodzie: awersu – Funkcja (Rektor, Prorektor, Dziekan) Akademii Górniczej lub Wydziału Górniczego/Hutniczego, a w centrum charakterystyczne godła: AGH – tylko dla rektora, lub pionu górniczego czy hutniczego – dla innych osób, a na obwodzie jednakowych dla wszystkich rewersów: centryczne napisy – Rzeczpospolita Polska Akademia Górnicza w Krakowie, a w centrum godło RP (*łańcuch dziekana Wydz. Hutniczego zobrazowano w pliku: Akademia Górnicza 1913-1949 – w oczach hutnika*), przy czym przy powoływaniu w różnych okresach historii uczelni, dla nowo wybranych prorektorów (od 1 do 5) lub dziekanów nowo powołanych wydziałów (od 4 do 16) były wykonywane także nowe brakujące dla nich łańcuchy;
- ♣ **berło** – jest symbolem akademickim uczelni, nawiązującym do jej roli naukowej, wykonanym w 1982 roku z krajowego srebra (z Lubińsko-Głogowskiego Zagłębia Miedziowego) według projektu artysty rzeźbiarza Józefa Sękowskiego z firmy ART w Krakowie, nawiązuje swym kształtem do tradycyjnych berel uniwersyteckich oraz symboliki górniczej i hutniczej – głowica upodobniona do paradnego czaka górniczego, godła górnicze i hutnicze na głowicy, górnicze i hutnicze barwy kamieni syntetycznych, fundatorami byli przedstawiciele przemysłu metali nieżelaznych, inspirowani przez prof. Tadeusza Karwana;
- ♣ **górnicza barta ozdobna** – nazywana też paradnym górniczym toporem ceremonialnym, jest symbolem związków nauki z praktyką i pracą, została zaprojektowana przez artystę plastyka Stanisława Hrynia, pracownika AGH, według wzorów z XVIII wieku, pochodzących z Freibergu i Wieliczki, a wykonana w 1984 roku z krajowego srebra, jej rączkę zrobiono z drewna czarnego dębu, wydobytego z doliny Wisły, natomiast ufundowana została przez przemysł górniczy;
- ♣ **pierścień** – to symbol wierności ideałom akademickim i zawodowym, jest znakiem rozważli i godności, zdobiony godłem rektorskim, został wykonany z krajowego złota (także z ww. zagłębia) w 1985 roku przez jubilera Janusza Książka z firmy „Warmet” w Warszawie, przy czym jego fundatorem był przemysł metalurgiczny, a został wrę-

czony w maju 1985 roku przez Janusza Maciejewicza – ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego RP.

W dniu 30 czerwca 1949 roku Józef Cyrankiewicz – Prezes Rady Ministrów PRL, zatwierdził wewnętrzną uchwałę Senatu AG o rozszerzeniu nazwy Uczelni z Akademii Górniczej na Akademię Górniczo-Hutniczą, której gorącym zwolennikiem był prof. A. Krupkowski. Natomiast od 1969 roku patronem uczelni został ustanowiony Stanisław Staszic, zasłużony pionier górnictwa na ziemiach polskich. Inicjatorem tych wszystkich działań był prof. W. Goetel, Rektor AGH w latach 1939-51. Od 20.X.1984 roku na ścianie wokół patrona AGH rozmieszczono schemat wydarzeń i lat, w których dokonywały się istotne zmiany w wyższym szkolnictwie górnictwa-hutniczym, a pod balustradą I piętra umieszczono galerię herbów miast polskich, związanych z górnictwem i hutnictwem. Autorem tej mosiężnej kompozycji jest artysta rzeźbiarz prof. Stanisław Hryn z ASP w Krakowie.

Sztandary w uczelni w okresie międzywojennym

Studenci Akademii Górniczej mieli statutowe prawo do zakładania korporacji, stowarzyszeń i klubów. Na początku lat 30. XX wieku w uczelni funkcjonowało 9 jednostek studenckich, będących młodzieżowymi organizacjami społeczno-politycznymi, z których większość utworzono na uczelni głównie w latach 1933/34.

Sztandary Korporacji Studentów Akademii Górniczej w Krakowie – Uczelnia w okresie między- (1913-39) i powojennym (1945-69) formalnie nie posiadała swego sztandaru. Jedynie organizacje studentów i absolwentów posiadały własne sztandary, przy czym przed wojną w naszej uczelni znane były głównie sztandary dwóch korporacji górniczych:

- a) sztandar K. „Gnomia” – Polskiej Korporacji Akademickiej Studentów Akademii Górniczej (rys.3), działającej w latach 1923-48, ufundowany w kadencji rektora prof. J. Krauzego w 1926 roku przez górnictwo, a skupiającej ok. 80 % spośród studentów – członków Korporacji na Akademii;
- b) sztandar K. „Montana” – Studenckiej Korporacji Akademii Górniczej (rys.4), działającej w latach 1924-48, ufundowany w kadencji rektora prof. W. Taklińskiego w 1934 roku, w której członkami byli studenci obu wydziałów AG oraz innych krakowskich szkół wyższych, przy czym w wyniku „reform” jędrzejewiczowskich K. „Montana” od 1934 roku ograniczyła swoją działalność ściśle do Akademii Górniczej.

K. „Gnomia” była korporacją początkowo jedno-, później dwuwydziałową, a wszyscy jej członkowie początkowo byli studentami tylko AG. Kulturowała zwyczaje i tradycje polskich związków studenckich ze szkół górniczych z Leoben i Freiberga. Ojcem Korporacyjnym był

hrabia Włodzimierz Dzieduszycki. Jej sztandar (rys.3, o odwrotnie bocznym zawieszaniu na drzewcu) na awersie ma umieszczone trzy poziome pasy w barwach (od góry): zielonej – to symbol bogatej przyrody i różnorodnego życia na powierzchni ziemi, złotej – to symbol wielkiego bogactwa kopalin, wydobywanych z głębi ziemi

Rys.3. Sztandar górniczej studenckiej Korporacji „Gnomia” (ufund. 1926): a – awers, b – rewers, działającej przy Akademii Górniczej w Krakowie. Foto: J. Grzesiak (a), Archiwum Korporacyjne w Poznaniu (b)

przez górnictwo, i czarnej – to symbol nawiązujący do głębi kopalń, jako miejsca życia gnomów, wiernych stróżów skarbów kruszcowych pod ziemią. Nieuzasadniony jest brak na nim nazwy organizacji i charakterystycznych dla niej dat oraz nazwy i godła uczelni, na której ona działała. Na rewersie na zielonym tle złotą nicią była wyhaftowana – pod ozdobnymi elementami górniczymi, dewiza: „*Salus Rei publicae suprema lex*” („*Dobro Państwa najwyższym prawem*”). Kuratorem tej Korporacji był prof. Oskar Nowotny, a jej siedziba początkowo mieściła się w budynku AG przy ul. Jagiellońskiej 5, później ul. Loretańskiej 18. Sztandar K. „Gnomia” po wojnie – po 40-letniej tułaczce, powrócił w 1980 roku z Wiednia do Krakowa i przekazany został przez p. Helenę Stawikowską do dyspozycji prorektora AGH prof. J. Janowskiego. Obecnie jest on umieszczony w oszklonej gablocie w sali konferencyjnej rektoratu AGH (paw. A-0, I p.).

K. Montana zajmowała się organizacją życia towarzyskiego i kulturalnego studentów, ich sprawami socjalnymi i wydawaniem skryptów. Korporacja dysponowała własnym sztandarem (rys.4, o bocznym jego zawieszeniu na drzewcu), na awersie którego umieszczono centralnie godło Akademii Górniczej, a nad nim daty 1924 i 1934, a pod nim napis K. Montana, zaś na

Rys.4. Sztandar górniczej studenckiej Korporacji „Montana” (ufund. 1934): a – awers, b – rewers, działającej przy Akademii Górniczej w Krakowie. Foto: K. Wojciechowski (a), Archiwum Korporacyjne w Poznaniu (b)

rewersie znajdowała się kompozycja tematyczna, a pod nią napis „*Jednością silni*”. Sztandar ten w okresie okupacji niemieckiej był przechowywany przez p. Jadwigę Głowacką w Ostrowcu Św., a po wojnie w domu jej córki w Warszawie. Następnie został przekazany w 1978 roku na ręce prof. J. Janowskiego – prorektora AGH. Kuratorem K. Montana był prof. O. Nowotny, a jej siedziba mieściła się początkowo przy Rynku Gł. 13, a później przy ul. Smoleńsk 7. Obecnie jest on umieszczony w oszklonej gablocie w sali konferencyjnej rektoratu AGH (paw. A-0, I p.).

Sztandar (SSAG) Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej – Początki tego stowarzyszenia sięgają 23 listopada 1919 roku, kiedy to utworzono Koło Słuchaczy Akademii Górniczej (KSAG), przekształcając je w dniu 2 grudnia 1923 roku w SSAG. Jego siedziba mieściła się kolejno przy ul. Loretańskiej 18 (w latach 1919-26), Retoryka 1 (1926-30) i w budynku gł. AG (1930-48). Kuratorami tego stowarzyszenia byli prof.: J. Stock (1919-22), E. Chromiński (1922-24), W. Goetel (1924-38), A. Skąpski (1938-39), S. Gołąb (1945-48). SSAG było najstarszym stowarzyszeniem – rozwiązaniem w 1948 roku, miało charakter ogólno-akademicki i skupiało największą ilość studentów obu wydziałów Uczelni. Było ono reprezentacją młodzieży akademickiej, kierującą akcjami pomocy koleżeńskiej, organizującą jej działalność naukową, sportową i towarzyską.

AG przed wojną nie dysponowała własnym sztandarem uczelnianym, lecz posługiwała się głównie sztandarami korporacji, a później sztandarem SSAG (rys.5, o bocznym jego zawieszeniu na drzewcu), prawdopodobnie ufundowanym przez ministra przemysłu i handlu Antoniego Romana. Jego projekt (wyk. techniką olejną na sklejce) wspólnie opracowali w 1937 roku prof. Adam Stalony-Dobrzański (1904-85) – znany malarz, grafik i konserwator dzieł sztuki, profesor ASP w Krakowie, oraz Jadwiga Buszówna – jego wykonawczyni, znana hafciarka. Po poświęceniu go na mszy św. w Kolegiacie św. Anny, wręczony został w dniu

Rys.5. Sztandar SSAG – Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej w Krakowie w wersjach: przed- (a,b, ufund. 1938) i powojennej (a,c, ufund. 1947): a – awers sztandaru, b – rewers, projekt namalowany techniką olejną na sklejkę, c – rewers sztandaru po jego powojennej modyfikacji. Foto: J. Grzesiak

7 grudnia 1938 roku rektorowi prof. W. Taklińskiemu podczas obchodów jubileuszu 20-lecia uczelni. Obie wersje sztandaru SSAG na awersie miały centralnie umieszczonego srebrzystego orła II RP, otoczonego nazwą „Stowarzyszenie Studentów Akademii Górniczej w Krakowie”, a u jego stóp umieszczony był monogram SSAG, zaś w jego narożach znajdowały się na przemian godła Wydz. Hutniczego i Wydz. Górniczego. Na rewersie pierwotnie umieszczony był centralnie wizerunek św. Barbary, a po bokach wkomponowano godła Wydz. Hutniczego (z lewej) i Wydz. Górniczego (z prawej). Ta święta w swej ikonografii przedstawiana jest jako postać z koroną na głowie, ubrana po królewsku, stojąca na postumencie – razem są to symbole zwycięstwa i władzy, w prawej ręce unosi kielich z hostią – jako symbole wiary, w lewej ręce trzyma gałązkę palmową i miecz – jako symbole królowania i rządzenia, zaś u jej stóp stoi trójkondygnacyjna wieża – jako symbol jej uwięzienia i wiary w św. Trójcę. Elementy te otoczone były girlandą kwiatową, zamkniętą u góry słowami „Szczęść Boże”, zaś u dołu umieszczone były schody, na których ułożono słowa tekstu modlitwy do patronki Uczelni (*tekst patrz: Rzeźby i ich rzeźbiarze*).

Sztandar przetrwał II wojnę światową w dobrym stanie, a do 1948 roku przechowywał go doc. F. Szwaagrzyk, który następnie – po delegalizacji SSAG, przekazał go na ręce prof. W. Goetla – rektora AGH. Oryginalny projekt tego sztandaru przekazał w 1972 roku Muzeum AGH dr F. Stalony-Dobrzański. Sztandar ten po 1948 roku został zmodyfikowany zgodnie z „nowym politycznym obliczem” kraju. Zmiana dotyczyła tylko rewersu, na którym wyhaftowano – po uprzednim usunięciu przedwojennych motywów religijnych, elementy świeckie w postaci: „Górnika z PRL”, napisu „Cześć pracy”, tekstu gloryfikującego lud pracujący PRL i rozświetloną lampę górniczą. Prawdopodobnie wszystkie one mogły być inspirowane postacią W. Pstrowskiego – górnika, rębacza dołowego i przodownika pracy socjalistycznej. Sztandar SSAG został odnowiony przez absolwentów pierwszych powojennych roczników Akademii Górniczej i ponownie poświęcony przez kardynała F. Macharskiego w dniu 15 września 1994 roku. Obecnie oryginalny projekt tego sztandaru, jak i sam sztandar w wersji zmodyfikowanej przechowywane są w gablotach w Muzeum AGH (paw. C-2, IV p.).

Sztandary w uczelni w okresie powojennym

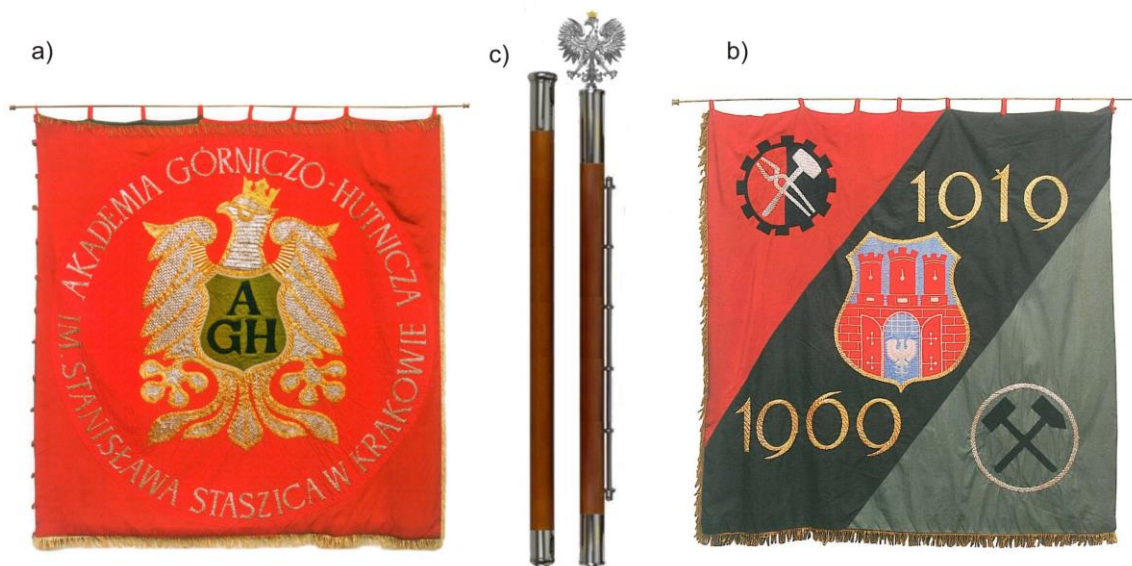
Sztandar AGH – wersja wstępna. Akademia Górniczo-Hutnicza przez 50 lat swej historii przed- (1913-39) i powojennej (1945-69) oficjalnie nie posiadała własnego uczelnianego sztandaru. Dopiero od roku 1969, tj. od jubileuszu 50-lecia Uczelni, używany był także sztandar uczelni (w latach 1969-89 i ponownie od 2006 roku), wykonany wstępnie w innej

postaci (rys.6, o bocznym jego zawieszeniu na drzewcu), przy czym nieznane są przesłanki i fundator jego wykonania. Na jego awersie umieszczony jest na czerwonym tle srebrzysty, stylizowany orzeł z czarną tarczą na tułowiu ze złotymi inicjałami AG i godłem uczelni, jest okolony czarnym napisem: Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie, zaś u dołu umieszczony był biały napis: Rok założenia 1919. Rewers, utworzony jest z trzech poziomych pasów w kolorach (od góry): zielony – u góry, czarny w środku – na którym umieszczono herb Krakowa, i czerwony – u dołu. Obecnie jest on nadal przechowywany w oszklonej gablocie w sali konferencyjnej rektoratu AGH (paw. A-0, I p.).

Rys.6. Sztandar Akademii Górniczo-Hutniczej – wersja wstępna: awers (a) i rewers (b), ufundowany wstępnie także podczas jubileuszu 50-lecia AGH w 1969 roku. Foto: K. Wojciechowski

Sztandar AGH – wersja końcowa. Akademia Górniczo-Hutnicza posiadała nowy sztandar uczelniany (rys.7), oficjalnie wręczony prof. Kiejstutowi Žemaitisowi JM Rektorowi AGH w dniu 22 maja 1969 roku podczas Jubileuszu 50-lecia Uczelni. Sztandar uczelni (o górnym jego zawieszeniu na drzewcu), został specjalnie ufundowany przez Stowarzyszenie Wycho-wanków AGH i był używany w latach 1969-2006. Ten wielobarwny sztandar został utkany przez Spółdzielnię Przemysłu Artystycznego im. S. Wyspiańskiego w Krakowie na podstawie projektu artysty plastyka Stanisława Kulczykowskiego.

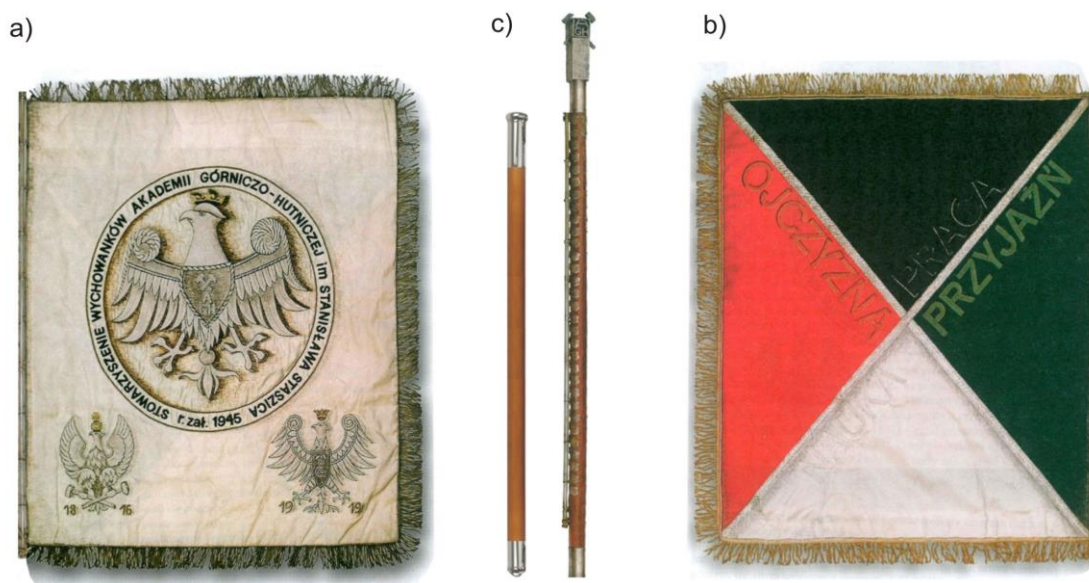

Rys.7. Sztandar Akademii Górniczo-Hutniczej – wersja końcowa: awers (a), rewers (b) i drzewce dwudzielne (c), wręczony rektorowi prof. K. Žemaitisowi podczas jubileuszu 50-lecia AGH w 1969 roku. Foto: J. Leśniak.

Na awersie umieszczony jest na czerwonym tle, stylizowany srebrzysty orzeł z oliwkową tarczą z inicjałami AGH na tułowiu, okolony napisem: Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie. Na rewersie na czerwonym ukośnym pasie ma emblemat hutnictwa – w postaci młotka i kleszczy (cęarów) w obramowaniu koła zębatego – narzędzi,

symbolizujących kuźnictwo, na czarnym ukośnym pasie ma ułożony środkowo herb Krakowa i daty: 1919 i 1969, zaś na zielonym pasie w białym kole ma emblemat górnictwa – w postaci żelazka i perlika. Na okuciu drzewca – zwieńczonego u szczytu godłem RP, jest wygrawerowana nazwa fundatora: Stowarzyszenie Wychowanków AGH. Jednocześnie wraz z jego wręczeniem Uczelni, sztandar został odznaczony przez Zbigniewa Skolickiego – prezydenta miasta Krakowa, „Złotą Odznaką Miasta Krakowa”. Obecnie jest on przechowywany w oszklonej gablocie w sali konferencyjnej rektoratu AGH (paw. A-0, I p.).

Sztandar SW AGH – Stowarzyszenie Wychowanków AGH ma sztandar (rys.8), wręczony na ręce prof. Władysława Longi – jego przewodniczącego, w dniu 16 listopada 1985 roku podczas Jubileuszu 40-lecia swego założenia. Sztandar (o bocznym jego zawieszeniu na drzewcu), został zaprojektowany przez artystkę plastyka Annę Konior, a wykonany w Spółdzielni Przemysłu Artystycznego im. S. Wyspiańskiego w Krakowie. Awers sztandaru przedstawia w centralnej części na białym tle w centrum w kole orła z koroną, z symbolami górnictwymi: u góry skrzyżowane żelazko i perlik, a u dołu inicjały AGH na piersi. Znajduje się on w okręgu otoczonym napisem: Stowarzyszenie Wychowanków Akademii Górniczo-Hutniczej r. zał. 1945. W dolnych narożnikach awersu umieszczone są dwa orły: po lewej orzeł unoszący w szponach młotki górnicze – jako symbol Szkoły Akademiczno-Górnictwej w Kielcach – 1816, a po prawej stylizowany orzeł z koroną i tarczą, na którym poniżej godła górnictwej znajdują się litery AG jako symbol Akademii Górniczej w Krakowie – 1919, jako kontynuatorki idei S. Staszica.

Rys.8. Sztandar Stowarzyszenia Wychowanków AGH: awers (a), rewers (b) i drzewce dwudzielne (c), przekazany na ręce prof. W. Longi – przewodniczącego Stowarzyszenia, podczas jubileuszu 40-lecia SW AGH w 1985 roku. Foto: J. Leśniak.

Całość jest misternie wyhaftowana srebrnymi i złocistymi nićmi na jedwabistym srebrzysto-białym tle. Na rewersie podzielonym na cztery równoramienne trójkąty o barwach właściwych dla Uczelni umieszczono napisy: na zielonym tle – Przyjaźń, na czarnym tle – Praca, na czerwonym tle – Ojczyzna, a na białym tle – Nauka, jako przewodnie motywy życia człowieka. Sztandar obramowany jest srebrzystymi frędzlami, a na jego wierzchołku u nasady drzewca, przyćwiczone są biało-czerwone luźne wstęgi. Drzewce sztandaru zwieńczone jest

prostym, srebrnym szczytem z napisem „SW AGH – fundacji W. Tabora”, która było fundatorem tego sztandaru. Podczas Jubileuszu 70-lecia AGH w 1989 roku w drzewce sztandaru wbito srebrne gwoździe dekoracyjne, upamiętniające fundatorów tego sztandaru. Obecnie jest on przechowywany w oszklonej gablocie w sali konferencyjnej rektoratu AGH (paw. A-0, I p.).

W różnych etapach historii uczelni używane były okresowo sztandary Komitetów Uczelnianych: PZPR, SD, SZSP, ZMS czy obecnie ZNP, NSZZ „Solidarność” lub NZS.

PAMIĄTKI Z HISTORII AGH

Budynek gł. Akademii Górniczej – W lutym 1921 roku Ogólne Zebranie Profesorów AG zatwierdziło ostateczny plan jego budowy. Budynek A-0, zaprojektowany ostatecznie przez zespół znanych architektów Sławomira Odrzywolskiego (1846-1933) i Wacława Krzyżanowskiego (1881-1954) – projekt powstały w II etapie konkursu, został zatwierdzony do realizacji w 1921 roku, a sam budynek wznoszono etapami w latach 1923-1930.

W czasie pobytu w Krakowie Antoniego Ponikowskiego (1878–1949) – premiera II RP (1921-22), który na zaproszenie rektora A. Hoborskiego (1879–1940) 6 listopada 1921 roku zwiedził Akademię, przekonywano rząd do jak najszybszego podjęcia decyzji o budowie nowego gmachu, tym bardziej, że w roku akad. 1922/23 zamierzano uruchomić nowy kierunek studiów na Wydziale Hutniczym. Do kierowania pracami powołano specjalny komitet budowy, w skład którego weszli: przewod. prof. A. Hoborski – rektor AG, oraz członkowie autorzy projektu z 1921 roku – architekci S. Odrzywolski i W. Krzyżanowski.

W dwudziestoleciu międzywojennym Akademia Górnicza uzyskała znaczące wsparcie od Gminy m. Krakowa oraz od Związku Przemysłowców Górniczych i Hutniczych. W czerwcu 1922 roku Akademia Górnicza przejęła w Dzielnicy Czarna Wieś plac przy Al. Mickiewicza (dar gminy Kraków), przeznaczony pod budowę głównego gmachu Uczelni. W sierpniu 1923 roku Rada Miasta Krakowa postanowiła zarezerwować dla Akademii Górniczej także kompleks terenów pofortyfikacyjnych, leżących w strefie od Al. Mickiewicza, wzdłuż ul. Czarnowiejskiej i ul. Nawojki, ograniczonej ul. Piastowską, by na przedłużeniu ul. Reymonta można było dalej budować pawilony: hutniczy, maszynowy, elektrotechniczny i przeróbki mechanicznej.

W dniu 15 czerwca 1923 roku **prof. S. Wojciechowski** (1869–1953) – Prezydent II RP (1922-26) i późniejszy DHC AG (25.VI.1923), położył kamień węgielny pod jego budowę, a na przełomie lat 1929-30 odebrano ten budynek jako częściowo gotowy do zasiedlenia.

Zbliżający się wtedy jubileusz 15-lecia Akademii Górniczej zbiegł się z brakiem funduszy, co wiązało się z opóźnieniem prac wykończeniowych budynku. Dlatego władze uczelni zwróciły się do wielu darczyńców, decydentów państwowych i przemysłowych, o przyznanie środków finansowych w formie dotacji, których następnie częściowo uhonorowano tytułami DHC AG, w osobach:

a) **prof. I. Mościcki** – Prezydent II RP (1926-39), który przeznaczył środki finansowe – dar Polskiego Związku Hut, na rozbudowę Wydz. Hutniczego i wykończenie budynku gł. AG (23.VI.1934, a wręczony 16.X.1934 roku w Warszawie);

b) **inż. S. Surzycki** – w latach 1920-28 prezes Syndykatu Polskich Hut Żelaza, naczelny dyrektor Towarzystwa Starachowickich Zakładów Przemysłowych oraz Koncernu Huty Pokój (23.VI.1934), który przyznał środki finansowe na rozbudowę bazy uczelni;

c) **inż. A. Ciszewski** – w latach 1920-32 generalny dyrektor Wszystkich Państwowych Kopalń przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu w Warszawie, prezes Unii Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego (7.XII.1935), który zapewnił środki finansowe na dokończenie budowy bazy uczelni;

d) **inż. C. Peche** – w latach 1931-38 dyrektor Departamentu Górniczo-Hutniczego w Ministerstwie Przemysłu i Handlu w Warszawie (7.XII.1935), który zorganizował środki finansowe na budowę laboratorium maszynowego uczelni.

Dotacje te umożliwiły dokończenie prac wykończeniowych budynku głównego (wykonanie elewacji zewnętrznej budynku, wykończenie trój-kondygnacyjnego westybulu z krużgankami i reprezentacyjnej auli), co pozwoliło, aby w dniu 7 grudnia 1935 roku obchodzić Jubileusz 15-lecia AG i poświęcenia budynku głównego Uczelni. Jednakże drobne prace wykończeniowe prowadzono jeszcze do 1938 roku.

W latach 1946-47 odbudowano górną część pld.-zachodniego (lewego) skrzydła głównego gmachu i część jego piwnic – spalonych przez Niemców, uciekających z Krakowa w styczniu 1945 roku, którzy podpalili archiwa, tj. dowody swej działalności, przy czym odbudowę prowadził inż. arch. W. Krzyżanowski. Natomiast w l. 1966-68 roku przebudowano całe poddasze kompleksu budynku głównego – wykuto otwory okienne i postawiono nowe ścianki działowe (rys.9), powiększając tym samym liczbę pomieszczeń, będących do dyspozycji uczelni. Budynek ten otrzymał w dniu 8 grudnia 1989 roku jako swego patrona prof. Walerego Goetla, uprzednio wyróżnionego w dniu 2 kwietnia 1960 roku tytułem Doktora Honoris Causa AGH.

Rys.9. Architektura i otoczenie wokół głównego budynku (paw. A-0) im. W. Goetla Akademii Górniczo-Hutniczej: stan z 1939 roku (a) oraz stan obecny (b). Foto: J. Leśniak.

Monumentalny gmach główny Akademii Górniczej należy do najlepszych przykładów nurtu klasycyzmu akademickiego w Krakowie (należą także Biblioteka Jagiellońska – 1930, Muzeum Narodowe – 1934, Dom Śląski – 1936, itp.), kierunku w architekturze, modnego w 20. latach XX wieku. W niektórych elementach dekoracji widać wpływy stylizacji tak zwanej szkoły krakowskiej, jednej z odmian polskiego Art Déco.

Charakterystyczne pamiątki – są usytuowane wewnątrz lub na zewnątrz budynku głównego AGH, będąc związane z wieloletnimi tradycjami uprawianego zawodu i sferą duchową

życia górników i hutników. Sercem budynku jest trój-kondygnacyjny westybul otoczony arkadowymi krużgankami z reprezentacyjnymi dwubiegowymi schodami. W jego kolebkowym sklepieniu umieszczono świetlik, a nad arkadami pierwszej kondygnacji zawieszono herby polskich miast. Elementy Art Déco pojawiają się w kapitelach oraz balustradach krużganków westybulu. Podobny charakter posiadają metalowe balustrady w bocznych klatkach schodowych. Na pierwszym piętrze znajduje się reprezentacyjna aula uczelni, będąca miejscem obrad senatu i okolicznościowych uroczystości.

Autor projektu wykończenia elewacji i wnętrza głównego budynku uczelni architekt Wacław Krzyżanowski m.in. zaprojektował:

a) w reprezentacyjnej auli Uczelni – pod sufitem, nakrytym kasetonowym stropem, skontrastowano z malachitową barwą ścian:

- katedrę z senackimi stallami, umieszczoną na ścianie głównej, nad którą w okresie międzywojennym górował art decowski element, w który wkomponowano godło II RP i loga: Wydz. Górniczego i Wydz. Hutniczego (pierwotny neorenesansowy jej wystrój zniszczył okupant); podczas jej modernizacji funkcjonalno-technicznej w 2000 r. wyposażono ją w gabinet historycznych mebli senackich, powiększony o zestaw mebli przenośnych dla potrzeb obrad senatu uczelni i dozbrojono go w instalacje multimedialne, dostosowując aulę do pełnienia funkcji akademickich, konferencyjnych lub wystawienniczych;
- miejsca na ścianach, wydzielone bardzo symetrycznie białymi pilastrami z ozdobnymi złocistymi głowicami, w których można by w przyszłości umieścić portrety wszystkich rektorów, natomiast w 2002 roku wykonano prace, które obejmowały konserwację dekoracji stiukowych i sztukatorskich oraz tynków wraz z dekoracją malarską i złoceniami oraz rekonstrukcję płaskorzeźby orła, podczas której oparto się na wizerunku orła ze Statutu Uczelni;
- dwie nisze na ścianie frontowej, usytuowane z dwóch stron okien, na umieszczenie w nich rzeźb osób, szczególnie zasłużonych dla polskiego górnictwa;

b) w westybulu – z paradnymi schodami i krużgankami w holu wejściowym, miejsce we wnęce na półpiętrze dla osoby zasłużonej dla AGH lub w przyszłości ewentualnego jej patrona;

c) przed wejściem do budynku – do dekoracji jego frontonu, miejsce pod elementy symbolizujące zawody, dla których uczelnia kształci swoich specjalistów;

d) na zwieńczeniu dachu gmachu głównego miejsce na umieszczenie symbolu patronki w sferze duchowej życia górników i hutników.

Podczas kolejnych jubileuszy Akademii Górniczo-Hutniczej odtwarzano zniszczone podczas wojny lub fundowano na nowo pamiątki, związane z historią uczelni.

Portrety w auli AGH: Najefektowniejszym elementem dekoracyjnym reprezentacyjnej auli Akademii Górniczo-Hutniczej jest galeria olejnych portretów rektorów uczelni, rozmieszczonych na jej ścianach (rys.10). W okresie międzywojennym znakomici krakowscy malarze: Wincenty Wodzinowski (1866-1940) i wybitny portrecista Kazimierz T. Pochwalski (1885-1940) namalowali olejne portrety dostojników państwowych, które od 1935 roku eksponowano w auli z dwóch stron katedry: Marszałka J. Piłsudskiego – Naczelnika Państwa (po prawej), i prof. I. Mościckiego – Prezydenta II RP (po lewej stronie). Portrety rektorów – wersje wykonane zostały przez artystów malarzy, absolwentów ASP w Krakowie: K. T. Pochwalskiego – 4 rektorów, W. Wodzinowskiego – 1 rektora, i Leona Kowalskiego (1870-1937) – 3 rektorów, eksponowano w gabinecie rektorskim. Po wojnie pierwsze portrety przedwojennych rektorów z lat 1919-28 uporządkowali: **Zdzisław Pabisiak (1922-2009)** – przez namalowanie (w latach 1956-57) nowych (prof. A. Hoborski, prof. Z. Saryusz-Bielski),

Alojzy Siwecki (1912-1988) – przez namalowanie (w latach 1957-58) nowych (prof. E. Chromiński, prof. H. Korwin-Krukowski) i odrestaurowanie starych (prof. J. Studniarski, prof. J. Krause) oraz **Józef M. Pochwalski (1888-1963)** – przez namalowanie nowych (prof. W. Goetel – 1952, prof. S. Skoczylas – 1959) i odrestaurowanie starych (prof. W. Takliński).
Szczegółowy opis: Poczet rektorów i ich malarzy.

a)

b)

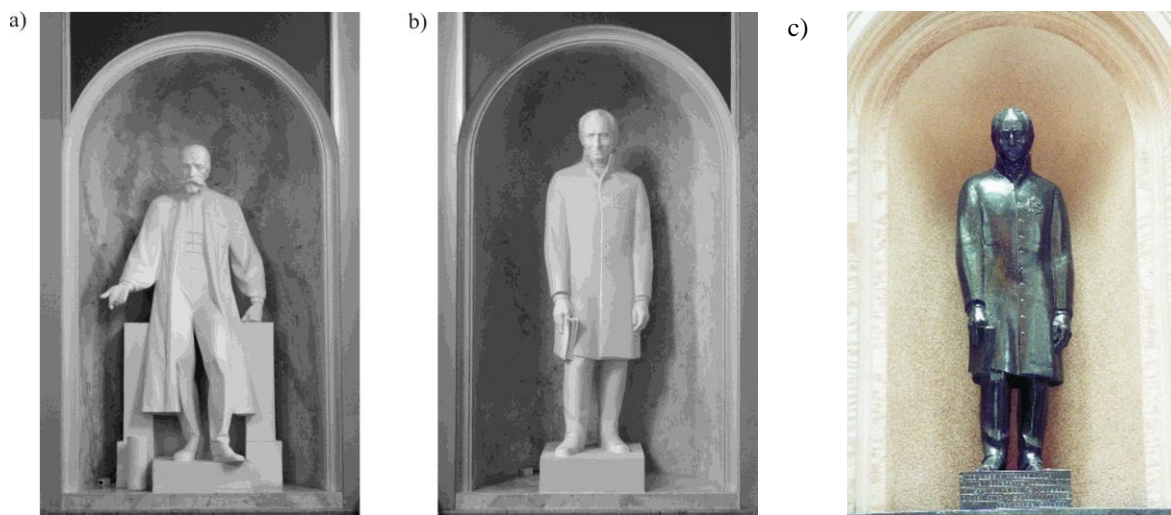

Rys.10. Współczesny wystrój reprezentacyjnej auli Akademii Górniczo-Hutniczej w widoku na ściany: główną i boczną (a) oraz boczną i tylną (b), na których umieszczono galerię olejnych portretów kolejnych rektorów uczelni. Foto: Z. Sulima

Następnie nowe portrety rektorów uczelni, urzędujących już po wojnie, wykonywali kolejno: Józef M. Pochwalski (prof. W. Goetel), Alfred Terlecki (prof. Z. Kowalczyk, prof. W. Budryk) i inni współcześnie znani malarze krakowscy. Portrety te podczas jubileuszu 40-lecia uczelni w 1959 roku umieszczono – najpierw dwu- lub później trój-rzędowo, na ścianach wokół auli, tworząc unikatową galerię tych olejnych portretów rektorów uczelni.

Rzeźby w auli AGH: Staraniem Senatu Akademii Górniczo-Hutniczej podjęto decyzję o wykonaniu rzeźb i uhonorowaniu Polaków, szczególnie zasłużonych dla rozwoju kraju i nauki, w tym głównie pionierów górnictwa na ziemiach polskich. Należy zauważyć, iż przed wojną i po wojnie eksponowane były w auli różne rzeźby.

a) Stanisław Staszic (1755-1826) – zwany ojcem polskiego górnictwa, ksiądz katolicki, działacz epoki polskiego oświecenia: gospodarczy, społeczny i polityczny, pionier spółdzielczości, pisarz i publicysta, filozof i tłumacz, organizator nauki i gospodarki, wybitny uczonek w zakresie geografii, geologii, górnictwa węgla i hutnictwa, rzecznik reform w okresie sejmu czteroletniego (1788-92), członek i prezes Tow. Przyjaciół Nauk (1808-26), dyr. Wydz. Przemysłu i Handlu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Policji (1815-24), gdzie zarządzał górnictwem i hutnictwem Królestwa Polskiego; rzeźba – jako biały stiuk polerowany, przeznaczona do eksponowania we wnęce przy stallach rektorskich na wprost wejścia, usytuowanego w auli AGH, przedstawiała w l. 1935-39 pierwotnie postać księdza – jej postać jest znana, a wykonał ją w 1935 r. rzeźbiarz i grafik Stefan Zbigniewicz (1904-42), inna wersja rzeźby Staszica w postaci pioniera górnictwa węgla i hutnictwa, organizatora nauki i gospodarki (rys.11b) autorstwa rzeźbiarza Mariana Szczepańca (1903-79) została wykonana po wojnie z matowego białego gipsu (ściany niszy to stiuk polerowany), jest eksponowana w auli prawdopodobnie od 1947 roku (*okoliczności jej wykonania opisano w pliku: Rzeźby i ich rzeźbiarze*).

Rys.11. Pamiątki, znajdujące się obecnie wewnątrz budynku głównego (paw. A-0) w niszach: w auli, w których umieszczono gipsowe rzeźby: Ignacego Łukasiewicza, autorem której jest rzeźbiarz Jan Raszka (a) i Stanisława Staszyc (b), oraz w holu na półpiętrze krużganków, gdzie eksponowany jest spiżowy posąg, patrona uczelni (c), autorem rzeźb (b,c) jest rzeźbiarz Marian Szczepaniec. Foto: J. Leśniak

b1) Franciszek Ksawery Drucki-Lubecki (1778-1846) – książę pochodzenia litewskiego, polski polityk, działacz państwowy i gospodarczy, jako min. Skarbu w Król. Pol. (1821-30) był reformatorem finansów publicznych państwa, organizator rozwoju przemysłu (górnictwa, hutnictwa i włókiennictwa) i handlu, inicjator budowy sieci dróg lądowych i wodnych, był zwolennikiem współpracy z Rosją, przeciwny powstaniu listopadowemu, członek Rządu Tymczasowego Królestwa Polskiego (1815), inicjator założenia Towarzystwa Kredyt. Ziemińskiego (1825) i Banku Polskiego (1828); rzeźba (jako ministra) – jej postać nie jest szerzej znana, eksponowana była w l. 1935-39 w drugiej niszy, umieszczonej z drugiej strony okien, a wykonano ją w 1935 roku również jako biały stiuk polerowany, której autorem był także rzeźbiarz Stefan Zbigniewicz, rzeźba ta prawdopodobnie została zniszczona przez Niemców na początku wojny.

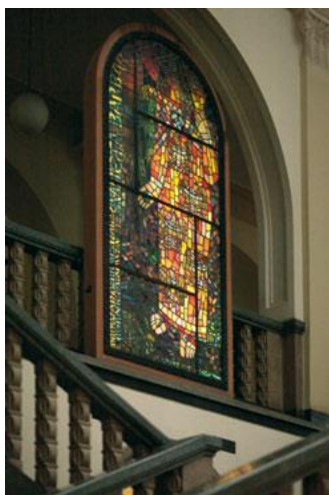
b2) Ignacy Łukasiewicz (1822-1882) – pionier światowego przemysłu naftowego, chemik, farmaceuta, przedsiębiorca, rewolucjonista i działacz niepodległościowy, wybitny uczyony w zakresie górnictwa ropy naftowej i twórca urządzeń (m.in. lampy naftowej) do jej przetwórstwa, założył w krośnieńskim pierwszy w Polsce i na świecie szyb naftowy (1854 w m. Bóbrka) i destylarnię (1856 w m. Ulaszowice), w wyniku której wydzielił z niej naftę świetlną, którą użył do uprzednio skonstruowanego przez siebie prototypu lampy naftowej (1853 we Lwowie), zastosowanej do oświetlania w lwowskim szpitalu (1853 we Lwowie), rzeźba Łukasiewicza (rys.11a) autorstwa rzeźbiarza Jana Raszki (1871-1945) – pozyskana przez AGH tuż po wojnie, jest eksponowana prawdopodobnie od 1947 roku w drugiej niszy, z drugiej strony okien, a wykonano ją jeszcze przed wojną w 1932 roku – również z matowego białego gipsu (ściany niszy to stiuk polerowany), jako model spiżowego pomnika, wykonanego w formie odlewu z brązu i postawionego w Krośnie.

Oryginalne przedwojenne portrety i rzeźby zostały częściowo zniszczone w l. 1939-40 po zajęciu budynku przez Niemców. Krótkie informacje o losach rzeźb podano w pliku *Rzeźby i ich rzeźbiarze*, zaś losy portretów rektorów AG omówiono w pliku *Poczet Rektorów i ich malarzy*.

Posąg Stanisława Staszica (1755-1826) – Podczas Jubileuszu 50-lecia Uczelni nadano jej w dniu 24 maja 1969 roku imię Stanisława Staszica – jako patrona uczelni, którego posąg – wzorowany na rzeźbie z auli, w formie okazałej postaci organizatora nauki i gospodarki (rys.11c), wykonano prawdopodobnie w GZUT w Gliwicach w formie odlewu z brązu, według projektu autorstwa rzeźbiarza Mariana Szczepańca (1903-79) – absolwenta Wydziału Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu (1930), ustawiono go na kamiennym postumencie, odsłonięto we wnęce, usytuowanej na półpiętrze krużganek w holu gmachu głównego (paw. A-0). Aktu odsłonięcia posągu patrona uczelni dokonał Józef Cyrankiewicz – ówczesny premier Rządu PRL, w obecności przedstawicieli nauki z wielu ośrodków w kraju i za granicą. Od 1991 roku statuetka – miniatura tego posągu, jest wręczana na pamiątkę osobom wyróżnionym tytułem honorowym Zasłużony dla AGH.

Witraż św. Barbary – na Barbórkę 1946 roku prof. Adam Stalony-Dobrzański wykonał na kalce witraż, który umieszczono – jako element dekoracyjny Balu Górnika, we wnęce na półpiętrze krużganek w gmachu A-0. Na prośbę rektora prof. W. Goetla i Stowarzyszenia Wychowanków AGH na Barbórkę w 1948 roku profesorowie – artyści i graficy, Ludwik Gardowski i Adam Stalony-Dobrzański przygotowali projekt witraża, który następnie wykonano w Krakowskich Zakładach Witraży S.G. Żeleński w Krakowie i umieszczono jak poprzednio. Witraż ten wymontowano w 1951 r. – z uwagi na nacisk władz państwowych, i przez 30 lat przechowywali go jezuici w Kolegium Jezuickim przy Kościele św. Barbary w Krakowie. Staraniem JM rektora A. Kleczkowskiego, SW AGH i KZ NSZZ „Solidarność” 3 grudnia 1981 r. odsłonięto ten witraż, po jego osadzeniu w oknie auli. Obecnie – od 2000 r. witraż z powrotem powrócił do holu w budynku A-0 (rys.12a) i zajmuje honorowe miejsce nad posągiem S. Staszica i wejściem na drugie piętro, z uwagi na to, iż nisza na krużgankach była już zajęta, bo została wcześniej przeznaczona na eksponowanie posągu S. Staszica – patrona uczelni. Wiele osób uważa, iż jest to jednakże mało reprezentacyjne miejsce do jego prezentacji i ekspozycji dla zwiedzających.

a)

b)

c)

Rys.12. Pamiątki – znajdujące się w różnych miejscach wewnątrz budynku głównego A-0: witraż Św. Barbary (a), obraz Św. Barbary (b) i portret S. Staszica (c). Foto: J. Leśniak

Obraz św. Barbary – olejny obraz (rys.12b) autorstwa malarza Łukasza Sichlika, prawdopodobnie został namalowany w 1893 roku na jubileusz 15-lecia polskiej organizacji studenckiej Czytelnia Polskich Akademików Górniczych (1878-1930) w Leoben, Austria.

Obraz ten stał się własnością Akademii Górniczej i ozdobił przez lata pomieszczenia Stowarzyszenia Studentów AG (1919-1948) w paw. A-0. Mgr inż. Józef Werstler obraz odrestaurował na własny koszt i przekazał go 11 grudnia 1996 r. władzom AGH. Czasowo ozdobił on gabinet rektorski, a decyzją rektora prof. R. Tadeusiewicza znalazł swe miejsce w Muzeum Historii AGH.

Portret S. Staszica patrona AGH – Podczas jubileuszu 60-lecia uczelni w dniu 20.X.1979 r. na ręce prof. R. Neya – rektora AGH, przekazano olejny portret artystyczny jej patrona Stanisława Staszica (rys.12c), autorstwa malarza Alojzego Siweckiego (1912-88), ufundowany przez członków Stowarzyszenia Wychowanków AGH. Obecnie jest on eksponowany w gabinecie rektorskim.

Figura św. Barbary – Pierwotnie główny budynek Akademii Górniczej miał być – wg jego projektów z lat 1913 i 1921, zwieńczony rzeźbą Karola Hukana, uosabiającą „geniusz pracy (nauki)” w postaci młodej dziewczyny, obdarzonej skrzydłami wzniesionymi do lotu. Jednakże usilne starania po 1936 r.: prof. W. Taklińskiego – rektora AG (1933-39), oraz inż. A. Ciszewskiego – prezesa Unii Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego (1923-39), fundatora figury, doprowadziły do zmiany tej koncepcji. W dniu 24 sierpnia 1939 roku na zwieńczeniu dachu nad wejściem głównym do budynku gł. umieszczono figurę św. Barbary

Rys.13. Figura św. Barbary, umieszczona na zwieńczeniu dachu budynku gł. – paw. A-0. Foto: J. Leśniak.

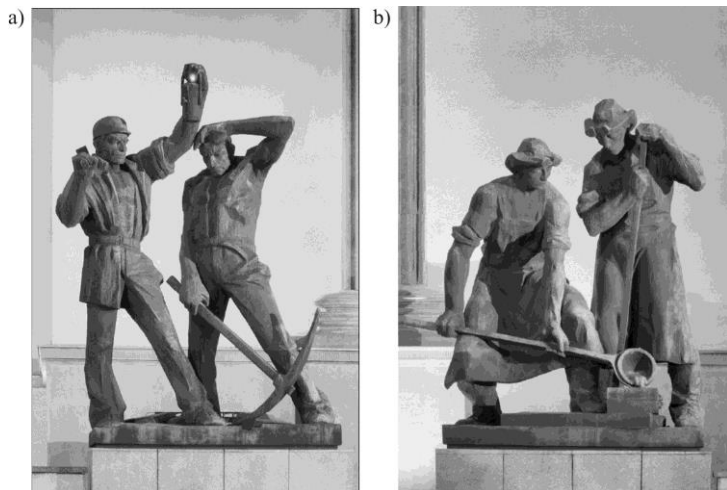
(rys.13) – patronki tych trudnych zawodów. Pierwotna ~6 m figura, autorstwa rzeźbiarza Stefana Zbigniewicza, dla którego modelką była p. Helena Tereszczakówna, została wykonana z drewna, obitego blachą miedzianą, a zniszczył ją okupant na początku stycznia 1940 r. poprzez zrzucenie jej z dachu.

Inicjatorem jej odtworzenia był prof. Kazimierz Czopek, z którym współdziałał prof. Tadeusz Karwan. Figura ta wróciła na swoje miejsce dopiero w dniu 29 maja 1999 roku. Autorem zrekonstruowanej rzeźby jest artysta rzeźbiarz Jan Siek z Siedlca k. Krzeszowic, przy czym wykonano ją techniką kształtowania blachy miedzianej o grubości 1,5 mm, ofiarowanej przez KGHM Polska Miedź SA, przekutej na modelu gipsowym i spawanej, wzmacniając ją od wewnątrz konstrukcją stalową. Dzięki bezpłatnej i nieocenionej pomocy Mostostalu Kraków, figurę tę osadzono ponownie na dachu budynku – po wzmocnieniu nadbudówki czyli jej cokołu nośnego. Niezwykle podniosłym faktem było jej poświęcenie i pobłogosławienie Akademii Górniczo-Hutniczej w dniu 17 czerwca 1999 r. przez Ojca Św. Jana Pawła II.

Grupy rzeźb Górników i Hutników – w dniu 7 grudnia 1935 roku odsłonięte zostały przed wejściem do gmachu głównego AG grupy rzeźb górników i hutników (o wysokości ~2,4 m), ubranych w specyficzne dla zawodu ubiory, trzymających w rękach narzędzia, charakterystyczne dla pracy w tych trudnych zawodach. Wykonano je – ze względów ekonomicznych, jako konstrukcję w kompozycji drewna i cegły, pokrytej zaprawą ceramiczną, przez artystę rzeźbiarza Jana Raszkę (1871-1945) – zaolziańskiego wybitnego malarza, rzeźbiarza i medaliera z Ropicy k. Cieszyna, dyr. Szkoły Przemysłu Artystycznego w Krakowie. Były one symbolami ścisłej współpracy ludzi tych dwóch trudnych zawodów, dla których początkowo uczelnia kształciła specjalistów.

Grupa hutników – przedstawia przy pracy dwóch robotników: garowego i piecowego, posługujących się charakterystycznymi narzędziami, przy czym należy pamiętać, iż przedstawione postacie hutników są adekwatne do stanu techniki i technologii hutnictwa w Polsce w okresie międzywojennym. Uległy one częściowemu zniszczeniu przez armię radziecką w styczniu 1945 roku podczas walk o wyzwolenie Krakowa, a w wyniku znacznego ich zniszczenia wskutek erozji, rozebrano je w 1954 roku.

W 25-lecie ich rozebrania, z inicjatywy rektora prof. H. Filcka oraz prof. W. Leskiewicza i prof. Z. Engla – członków Komitetu Jubileuszowego 60-lecia AGH, przy znacznej pomocy mgr inż. F. Grzeška – dyr. Zjednoczenia Hutnictwa Metali Nieżelaznych w Gliwicach, doko-

Rys.14. Pamiątki – znajdujące się na zewnątrz budynku głównego A-0, jako grupy rzeźb Górników (a) i Hutników (b), odtworzone i umieszczone z obu stron wejścia do gmachu głównego AGH. Foto: J. Leśniak.

nano zbiórki złomu metali kolorowych, przygotowując się do ich rekonstrukcji. Grupy tych rzeźb (rys.14) – w formie odlewów w brązie (o wysokości ~4,2 m, masie po ok. 11 ton), wykonano w Gliwickich Zakładach Urządzeń Technicznych (GZUT) na podstawie projektów rzeźbiarzy z ASP w Krakowie: Bogusza Salwińskiego – grupa rzeźb górników, i Jana Sieka – grupa rzeźb hutników, którzy odtworzyli postacie rzeźb pierwotnych w oparciu o stare fotografie. Istotnym etapem inwestycji były roboty budowlane przy wykonaniu podestów i posadowieniu gotowych grup rzeźb na cokołach przed wejściem do gma-

chu głównego AGH, w czym znaczną pomoc okazał doc. Janusz Stokłosa – dyr. Hutniczego Przedsiębiorstwa Remontowego. Podczas Jubileuszu 60-lecia Uczelni w dniu 20 października 1979 roku ponownie zostały one odsłonięte przez prof. Henryka Jabłońskiego – Przewodniczącego Rady Państwa PRL.

AGH – Lokomotywą postępu. W dniu 30 maja 2009 roku prof. A. Tajduś – rektor AGH, dokonał odsłonięcia przed paw. B-5 symbolu nowoczesnej uczelni politechnicznej (rys.15).

Rys.15. Symbol „AGH – Lokomotywą postępu”. Foto: Z. Sulima.

Parowóz towarowy Ty2-559 o masie 115 ton i długości 23 m, nazywany pieszczotliwie „Żyletą”, gdyż miał być pocięty na złom. Jest to jeden z głównych symboli współczesnej uczelni o profilu ogólnotechnicznym. Otwarcie tej plenerowej ekspozycji było ukoronowaniem dwuletniego projektu Łukasza Wzorka – studenta Wydz. Metali Nieżelaznych, i Macieja Króla – z Politechniki Krakowskiej, członków Studenckiego Koła Naukowego „Firma”. Projekt ten polegał na pozyskaniu, odrestaurowaniu i sprowadzeniu na teren Uczelni prawie 75.-letniego zabytkowego parowozu, tendra i wagonu kolejowego. Parowóz

został zbudowany w 1943 roku w Fabryce Maszyn i Lokomotyw F. Schichau GmbH w Elblągu. Wypaczony został na bocznicę kolejowej w Chojnicach, gdzie od 21 grudnia 1966 roku oczekiwał na swój smutny los. Wybrano go także z listy ośmiu lokomotyw, wystawionych jako złom do przetargu, którego celem było pozbycie się ich ze stanu majątkowego PKP CARGO SA. Dzięki pomocy fundacji „Era Parowozów” i specjalistycznej pomocy Towarzystwa Ochrony Zabytków Kolejnictwa i Organizacji Skansenu w Pyskowicach-Dierźnie oraz wielu istotnych darczyńców, którzy przyczynili się do odnowienia zabytku kolejnictwa, jej stan techniczny diametralnie się zmienił. Ostateczny przejazd z Pyskowic na stację Kraków-Łobzów lokomotywa odbyła samodzielnie, przy czym końcowy transport na teren AGH wykonano na lawetach samobieżnych dzięki uprzejmości firmy Panas Transport. Uroczystość ta zbiegła się z obchodami 90-lecia AGH.

MUZEUM AGH

Początki działalności tej jednostki sięgają 1 września 1957 roku, kiedy na Wydziale Maszyn Górniczych i Hutniczych utworzona została Katedra Historii Techniki i Nauk Technicznych, której kierownikiem został doc. Mieczysław Radwan (1957-1960).

W 1968 roku, na polecenie Rektora AGH prof. Kiejstuta Žemaitisa, opracowano nowy scenariusz ekspozycji muzealnej, obrazujący historię naszej Uczelni. Zadanie to zrealizowała prof. dr Maria Wirska-Parachoniak (pracownik i kierownik Muzeum w latach 1967-99).

Uroczystego otwarcia Muzeum Historii AGH dokonali w 1969 r. z okazji obchodów 50-lecia AGH Rektor prof. Kiejstut Žemaitis i prof. Walery Goetel.

Ostatecznie w 1983 roku wyodrębniono w Uczelni Ośrodek Badań Historii i Techniki z Muzeum i Archiwum. Przed Jubileuszem 70-lecia AGH nadano zbiorom obecną szatę graficzną, eksponując pamiątki zawierające dane historyczne, pamiątki okolicznościowe i dokumenty oraz modele obiektów przemysłowych, związanych z naszą Alma Mater. W latach 1999-2014 Ośrodkiem kierowała dr Maria Korzec.

Muzeum Historii AGH w Krakowie mieści się przy Al. Mickiewicza 30, Paw. C-2, na piątym piętrze. Ośrodek traktowany jako samodzielna instytucja naukowo-dydaktyczna, podlegająca Rektorowi ds. Ogólnych AGH. Obecnie sale muzealne prezentują historię Uczelni oraz historię techniki (dział sztuki rzemiosła i przemysłu, modelarium historycznych urządzeń przemysłowych i laboratoryjnych). Ekspozycje rozmieszczone są w trzech działach głównych: historia rzemiosła i przemysłu, modelarium urządzeń górniczych i hutniczych oraz ekspozycja na temat kontaktów Uczelni z Ojcem Świętym Janem Pawłem II.

„KRAKUS” ZESPÓŁ PIEŚNI I TAŃCA IM. WIESŁAWA BIAŁOWAŚA

Zespół Pieśni i Tańca AGH „Krakus” powstał przy AGH w 1949 roku, przy czym nazwę „Krakus” nadano mu podczas Jubileuszu 25-lecia w 1974 roku, a jako patrona zespołu przyjęto Wiesława Białowąsa podczas Jubileuszu 50-lecia w 1999 roku. Został założony przez ówczesnego studenta, a następnie asystenta i profesora Wydziału Metalurgicznego W. Białowąsa (1931-1998). Kierownictwo w Zespole sprawowali w jego historii: Wiesław Białowás (1949-1974) i Stanisław Rusinek (1974-1999). Fundację Zespołu Pieśni i Tańca "Krakus" założono w 1999 roku.

Zespół PiT „Krakus” bierze czynny udział w wielu wydarzeniach w życiu uczelni, z których najważniejsze to: inauguracja roku akademickiego, ślubowanie górnicze (skok przez skórę) podczas Dnia Górnika, ślubowanie hutnicze (przekuwanie pręta) podczas Dnia Hutnika (rys.16), nadanie tytułu doktora honoris causa AGH i wielu innych.

Rys.16. Chór i kapela Zespołu Pieśni i Tańca „Krakus”, zapewniających oprawę muzyczną Ślubowania Hutniczego w Dniu Hutnika. Foto: S. Malik.

Zespół ten jest najstarszym studenckim zespołem folklorystycznym w Polsce. Gromadzi w swoich szeregach aktualnych studentów AGH i innych uczelni krakowskich, którzy w trzech sekcjach: tanecznej, taneczno-wokalnej i kapeli, rozwijają swój talent i zamiłowania do tańca, śpiewu i muzyki ludowej. Aktualnie Zespół PiT „Krakus” liczy ok. 120 członków, z czego 60 % to studenci AGH ze wszystkich wydziałów. W „Małym Krakusie” tańczą i śpiewają dzieci pracowników uczelni, wychowanków zespołu oraz absolwentów AGH.

Zespół prezentuje oryginalny polski folklor ludowy, przetworzony i przystosowany artystycznie do wymogów sceny. Pieśni, tańce i obrzędy przedstawione są w wielu suitach: krakowskiej, śląskiej, rzeszowskiej, łowickiej, sądeckiej, lubelskiej, kieleckiej, żywieckiej i beskidzkiej, opisujących urodę i różnorodność tych regionów. Pokazują one jednocześnie kunszt, autentyczność i piękno polskiego stroju ludowego.

W tym miejscu należy podkreślić, że kapela Zespołu PiT „Krakus”, pod kierownictwem Stanisława Rusinka, oprócz występów w uczelni, rokrocznie bierze udział w wielu wydarzeniach, przygotowywanych przez poszczególne wydziały podczas karczmy piwnej lub imprez towarzyszących konferencjom naukowym.

REPREZENTACYJNA ORKIESTRA AGH

Powstanie w 2001 roku – z inicjatywy Łukasza Habery, studenta Wydz. Wiertnictwa, Nafty i Gazu, orkiestry dętej przy uczelni technicznej jest sprawą nietypową, a sam sposób jej powstania i działania jest osobliwy. Od momentu jej założenia, dała się wkomponować w szereg imprez uczelnianych (rys.17) takich jak: inauguracja roku akademickiego Dzień Górnika, Dzień Hutnika, Dni Otwarte AGH i innego typu koncerty, jak np. Juwenalia. To właśnie On rozlepił ogłoszenia o tym, że szuka muzyków, aby stworzyć orkiestrę, co było spontanicznym działaniem spowodowanym chęcią grania. Chyba od czasów prof. Wiesława Białowąsa nie było w naszej Uczelni studenckiej orkiestry dętej, więc wszyscy Ci, którzy grają nie mieli szans, żeby spróbować swoich sił we wspólnym muzykowaniu.

W 2004 roku na stanowisko dyrygenta orkiestry zatrudniono kapitana Dariusza Bylinę – ówczesnego kapelmistrza Orkiestry Garnizonowej Wojsk Lądowych w Krakowie, dzięki czemu poziom muzyczny orkiestry znacznie wzrósł. Kolejnymi kapelmistrzami orkiestry byli:

Rys.17. Reprezentacyjna Orkiestra AGH. Foto: Z. Sulima.

Sebastian Pawłowski (2008-2009) i Karol Pyka (2009-2012) – absolwenci Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach. Prezesem zarządu Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej AGH jest Krzysztof Wołowicz, pełniąc jednocześnie funkcję tamburmajora (kapelmistrza) orkiestry. Jej działalność jest możliwa dzięki przychylności władz rektorskich AGH, a opiekunem z ramienia Uczelni jest dziekan Wydz. Górniczego. Orkiestra podczas roku akademickiego gra szereg stałych koncertów w Klubach Gwarek lub Studio. Działa przy Fundacji Studentów i Absolwentów „ACADEMICA” w Krakowie.

Bibliografia:

1. Akademia Górniczo-Hutnicza im. S. Staszica w Krakowie:
 - a) Statut. UWN-D AGH, Kraków, 1991, 1-68,
 - b) Księga tradycji. UWN-D AGH, Kraków, 1993, 1-32,
 - c) Inauguracja 92. roku akademickiego 2010/2011. Zespół ds. Informacji i Promocji AGH. Kraków, 2010.
2. Bolewski A.: Trudne lata Akademii Górniczej. Wyd. Literackie, Kraków, 1985.
3. Kleczkowski A.: Studia nad przeszłością Akademii Górniczo-Hutniczej. Wyd. AGH, Kraków, 2004.
4. Bęben A.: Górnicza lampa się pali.... UWN-D Wyd. AGH, Kraków, 2008.
5. Kajtoch J.: AGH – Wydział Metalurgii i Inżynierii Materiałowej – Informator. Wyd. Mał. Oficyna Wyd. KRAK-BUCH, Kraków 1994.
6. Suliga I.: 90 lat „Metalurgii” w fotografiach i wspomnieniach. Wyd. Nauk. „Akapit”, Kraków, 2012.
7. Grodziska-Ożóg K.: Artium Decor. Cmentarz Rakowicki w tradycji ASP im. J. Matejki w Krakowie. Wyd. ASP. Kraków, 2012.
8. Rożek M.: Odrzywolski Sławomir (1846-1933). Ed. Roźnowski E. (red.): Polski Słownik Biograficzny. T. XXIII/3, Z. 98, PAN, Warszawa, 1978, s. 567-570
9. Lepiarczyk J.: Krzyżanowski Wacław (1881-1954). Ed. Roźnowski E. (red.). Polski Słownik Biograficzny. T.XV/4, Z. 67, PAN, Warszawa, 1970, s. 621-623.
10. Polanowska J.: Pochwalski Kazimierz Teofil (1855-1940). Ed. Makowska U. (red.): Słownik artystów polskich i obcych w Polsce... T. VII, Instytut Sztuki Polskiej PAN, Warszawa, 2013, s. 310 – 325.
11. Balowa I.: Kowalski Leon (1870-1937). Ed. Pecold D. (red.): Słownik artystów polskich i obcych w Polsce... T. IV Kl-La, Instytut Sztuki Polskiej PAN, Wrocław, 1986, s. 199 – 202.
12. Dwornik-Gutowska E.: Siwecki Alojzy (1912-1988). Ed. Markiewicz H. (red.): Polski Słownik Bibliograficzny. T. XXXVII/4, Z. 155, PAN, Warszawa-Kraków, 1997, s. 317 – 320.

13. Polanowska J.: Pochwaliski Józef Mikołaj (1888-1963). Ed. Makowska U. (red.): Słownik artystów polskich i obcych w Polsce... T. VII, Instytut Sztuki Polskiej PAN, Warszawa, 2013, s. 307 – 310.
14. Zbigniewicz Stefan [w]: Zientara M.: Krakowscy artyści i ich sztuka w latach 1939-1945. Muzeum Hist. Miasta Krakowa, Kraków, 2013, s. 575.
15. Wójcik Z. J.: Stanisław Staszic – organizator nauki i gospodarki. Wyd. Stowarzyszenia Wychowanków AGH. Kraków, 1999.
16. Wójcik Z. J.: Stanisław Staszic. Instytut Technologii i Eksploatacji, Państwowy Instytut Badawczy, Radom, 2008.
17. Wójcik Z. J.: Józef Morozewicz – uczonec i współorganizator Akademii Górniczej w Krakowie. Wyd. Stowarzyszenia Wychowanków AGH. Kraków, 2004.
18. Narodowe Archiwum Cyfrowe: Rzeźba I. Łukasiewicza, autorstwa J. Raszki. Zbiory w systemie [Zbiory NAC on-line](#)
19. Biernacka M.: Raszka Jan (1871-1945). Ed. Makowska U. i in. (red.): Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających: malarze, rzeźbiarze, graficy. T. VIII. Instytut Sztuki Polskiej PAN, Warszawa, 2007, s. 229-246.
20. Więcek A.: Raszka Jan (1871-1945). Ed. Roztworowski E. (red.). Polski Słownik Biograficzny. T.XV/4, Z. 67, PAN, Warszawa, 1970, s. 615-617.
21. Szwagrzyk F., Wirska-Parachoniak M.: 50 lat Akademii Górniczo-Hutniczej w fotografii. Wydawnictwa AGH, Kraków, 1969.
22. Wirska-Parachoniak M., Szwagrzyk F.: 60 lat AGH w fotografii. Wydawnictwa AGH, Kraków, 1979.
23. Kłeczek Z. (red.): 75 lat Akademii Górniczo-Hutniczej im. S. Staszica w Krakowie. Wydawnictwa AGH, Kraków, 1994.
24. Bąk B. (red.): Dziewięć dekad Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie 1919-2009. Zespół ds. Informacji i Promocji AGH. Kraków, 2009.

Opracował: dr inż. Jerzy KAJTOCH

Uaktualniono:

Kraków, 15 lutego 2018 r.